

VICTOR PAPILIAN — ANATOMIST ȘI OM DE ARTA

dr. M. Scheau, T. Bălașa, dr. M. Ionescu

Numele lui Victor *Papilian* și-a găsit un loc în istoria medicinei, în istoria literaturii, a teatrului și a muzicii, dar cercetarea activității sale atît de complexe este încă la început.

S-a născut în ziua de 17 iunie 1888 la Galați, unde tatăl său, Constantin *Papilian*, era căpitan, medic militar. Constantin *Papilian* a fost originar din Oltenia (satul Cocot, județul Mehedinți) (5). Trecut în rezervă după ce obținuse și gradul de general, Constantin *Papilian* își încerca, în 1914, ascuțișul peniței (6), cum va face și fiul său, altă dată, într-un răspuns la acuze nedrepte (7).

Victor *Papilian* a frecventat școala primară în diferite orașe, pe unde familia a fost purtată de capriciile slujbei tatălui său. Primele clase de liceu le-a urmat la Craiova. În anii copilăriei se atașează afectiv de peisajul geografic și uman, specific al Olteniei. Într-un strat adînc al simțirii sale se decantează pentru totdeauna impresiile produse de oamenii acestei margini de țară, cu un fel al lor de a fi, distinct, pitoresc, iuți dar și meditativi, întreprinzători, disimulanți, la nevoie șireți, inteligenți și sentimentali, cum îi caracterizează undeva savantul și scriitorul de mai tirziu. Legăturile de rudenie și prietenie îl vor readuce pe *Papilian*, la răstimpuri, în Oltenia și cu toate că destinul îl va fixa pentru o mare parte din viață în mult mai sobrul Ardeal, rămîne pînă la sfîrșit nealterată dragostea pentru peisajul celor mai fragezi ani ai copilăriei. Din această afecțiune va primi impulsul, mai tirziu, pentru a crea acele inegalabile savuroase fraze „oltenesti“ (15).

Victor *Papilian* își continuă studiile liceale la Sf. Sava, descoperindu-și aptitudinile muzicale urmează paralel cu liceul cursurile Conservatorului. Astfel, la vîrsta bacalaureatului, *Papilian* absolvă și Conservatorul. Studiase vioara în clasa profesorului Rudolf *Malichier* iar teoria cu profesorii *Cucu* și *Chiriac*. Era hotărît să se dedice muzicii. Reușise să se angajeze în orchestra Ministerului Instrucțiunii (condusă de *Grigoraș Dinicu*), care s-a transformat mai tirziu în Filarmonică. Dacă ar fi fost să opteze totuși pentru un tărîm de studii, ar fi ales istoria, însă tatăl său dorea cu orice preț să-i continue cariera și a fost dispus să facă numai o minimă concesie: să se pregătească și să profeseze medicina în afara armatei.

Victor *Papilian* supunîndu-se voinței tatălui său devine student în medicină, face studii strălucite la București (1910—1916) fiind prețuit de profesorii *Babeș* și *Marinescu*. Își susține teza de doctorat (despre *Citoarhitectonica lobului frontal*) în fața comisiei prezidate de profesorul *Marinescu*. Este preparator și prosector la Catedra de anatomie umană a Facultății de medicină din București, extern, intern. Face compania, ca medic militar, întîi în Moldova, apoi devine conducător al unui spital militar, pe un vas maritim. Fost elev al lui *Petrini* și *Gerota*, în anul 1919, recomandat de savanții Victor *Babeș* și Gh. *Marinescu*, este numit pro-

lector de anatomie la Facultatea de medicină din Cluj, atunci înființată. Începe o nouă etapă în viața și activitatea lui Victor *Papilian*: muncă sever organizată, încercări multe, amărăciuni dar și satisfacții. Propriul entuziasm se potrivește de minune atmosferei efervescente în care muncea și crea intelectualitatea română cu dragoste de țară în anii de după unirea Ardealului cu România. Fiu adoptiv al Clujului, *Papilian* îndrăgește această cetate românească și o slujește cu un rar devotament. Lui îi dădorează Clujul organizarea învățămîntului anatomic-medical și crearea unei tradiții, în acest sens, înființarea și dezvoltarea *Institutului de anatomie descriptivă și topografică*, precum și apariția unei reviste de specialitate (*Clujul medical*). A colaborat la toate revistele medicale din țară și la reviste din străinătate în limba franceză și germană, cercetările lui de anatomie, fiziologie experimentală, embriologie etc., fiind cuprinse în câteva sute de lucrări. Ciți mai știu azi — chiar dintre cei ce o folosesc — că metoda de tratare a nevralgiei suboccipitale prin infiltrarea cu novocaină îi aparține?

Spre a veni în ajutor studenților a publicat, la numai un an după ce fusese numit profesor, în 1920, un *Manual practic de disecție*. Victor *Papilian* a elaborat *Tratatul elementar de anatomie descriptivă și topografică*, lucrare dedicată maestrului său, prof. D. Gerota, a răspuns astfel necesităților stringente ale studenților și ale corpului medical, fapt atestat prin apariția celor patru ediții (1923, 1928, 1942, 1945) în perioada interbelică. Publicînd tratatul său, Victor *Papilian* a umplut un mare gol în literatura românească de specialitate. Acest tratat, caracterizat din modestie de autor ca „elementar“ a fost și este și azi cerut de studenți și de medici, deoarece materialul anatomic „a fost dezbrăcat de noțiunile teoretice și detaliile inutile medicului practician“.

În legătură cu tratatul de anatomie *Papilian* a fost violent atacat în presă și acuzat de plagiat (17). Răspunde învinuirilor cu o broșură (7), la sfîrșitul căreia inserează o istorioară cu tîlc (*Istoria măgarului farsor și a cioarei invidioase*). Împrejurarea vine să-i confirme talentul literar, pe care și-l exersase și mai înainte. Timid, poate fără suficientă încredere în posibilitățile sale de scriitor, își ascunde identitatea sub pseudonimul Sylvius Rolando. Așa semnează primul volum de nuvele, *Generalul Frangulea* și romanul *Ne leagă pămîntul...*, premiat de Academia Română în 1927.

Se cuvine să amintim și cercetările de antropologie ale profesorului Victor *Papilian*. Încă din 1918, în colaborare cu profesorul *Obreja*, efectuase lucrări de antropometrie la București. În 10 aprilie 1932 a reușit să înființeze *Societatea de antropologie*, fiind ales președinte.

Literatura rămîne printre principalele sale preocupări. Începînd cu volumul de nuvele *Sufletul lui Faust* (1928), semnează cu numele adevărat. Colaborează la numeroase reviste, unele de mare prestigiu: *Universul literar*, *Revista Fundațiilor...*, *Gîndirea*, *Viața românească*, *Gînd românesc*, *Pagini literare*, *Familia*, *Lanuri*, *Plaiuri românești*. În 1930 întemeiază un cenaclu literar, la care participau poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari și critici de artă, artiști plastici, actori în locuința sa de pe strada Stroiescu nr. 18. Între obișnuiții cenaclului se aflau pe atunci foarte tinerii *Mihai Beniuc*, *Ion Vlasiu*, *Pavel Dan*, *Yvonne Rossignon*, *Emil Giurgiuca*. Cenaclul scoate și o revistă (*Darul vremii*, 1930), la care, alături de începători, colaborează oameni de știință și scriitori

prestigioși: N. Iorga, Lucian Blaga, Sextil Pușcariu, Ion Breazu, Ion Agîrbiceanu, P. Grimm, artiștii plastici Demian, Romul Ladea ș.a. Revista n-a apărut decît un an de zile. Publică acum al doilea și al treilea roman (*În credința celor șapte sfeșnice*, vol. I și II, colecția „Gînd românesc”, Cluj, 1933; *Fără limită*), volumele de nuvele *Vecinul* și *De dincolo de riu*.

Să consemnăm și pasiunea constantă a scriitorului pentru teatru. Amintirea acelor tineri ce erau prin 1936 la Cluj — autori dramatici, actori, regizori, critici de teatru, spectatori — trebuie să păstreze încă chipul lui Victor Papilian. Numirea sa în funcția de director al Teatrului Național din Cluj, la 1 aprilie 1936, n-a constituit o surpriză. I se găseau motivări în activitatea de pînă atunci.

Curînd după stabilirea la Cluj, împreună cu G. Vilsan și Zeno Vancea luase inițiativa înființării unei Filarmonici (1920). Începuturile au fost dificile, activitatea intermitentă; iar după moartea profesorului Gh. Dima ea stagnează, comitetul de conducere se dezorganizează pentru a se reconstitui în 1934, cînd, sub conducerea lui Victor Papilian, desfășoară o activitate susținută și cu ecou notabil în public. Din 1934 este director al operei din Cluj. Papilian depune o muncă neobosită, își asumă uneori sarcini ale direcției de scenă, apare frecvent în fața spectatorilor în chip de conferențiar, organizează șezători literare la care participă și scriitori bucureșteni (Ion Minulescu, Constantin Fintînar, Virgil Carianopol, Vladimir Streinu). În 1936 ia inițiativa unui *Studio*, întîmpinată cu aprecieri elogioase de presa vremii.

Fapt curios e că un scriitor ca Victor Papilian înzestrat cu simțul dramaticului (ceea ce se observă în nuvelele și romanele sale), bun cunoscător al dramaturgiei și atîta timp legat intim de viața scenei, n-a izbîndit în încercările proprii de a scrie teatru. Piesele sale nu stîrnesc un ecou deosebit.

La Sibiu a condus redacția revistei *Luceafărul* (1941—1945), ajutat de D. D. Roșca, Mihai Beniuc, Olimpiu Boitaș. Colaborează, între alții Lucian Blaga, Ion Agîrbiceanu, Octav Suluțiu, Alexandru Dima, Vasile Netea, Gheorghinescu Vania.

În 1941 a devenit membru al *Societății Scriitorilor Români*. Datorită străduinței lui se înființase încă din 1936 o *Asociație a Scriitorilor Români din Ardeal* al cărei președinte a fost.

Privită numai *din exterior* — desfășurată tumultuos, pe atîtea planuri — viața lui Victor Papilian putea să apară armonioasă. Papilian a trăit într-o perpetuă neliniște interioară, pentru că — în pofida aparențelor — niciodată n-a găsit răspunsuri definitive întrebărilor mari care îl asaltau neconținut: asupra lumii, asupra vieții, asupra raportului dintre materie și spirit, dintre știință și religie. Oscilînd multă vreme (într-o dezbateră interioară pe care o credem dramatică) între ateism și teism, Papilian a sfîrșit prin a aluneca într-o concepție idealist-ecletică, într-un amestec ciudat de idei teologice și estetice. Totuși această concepție idealistă n-a însemnat un liman, n-a adus răspunsul definitiv spre care tindea, n-a adus calmarea spiritului său de atîta timp neliniștit.

Figura lui Victor Papilian a rămas luminoasă și dragă multora dintre foștii săi elevi, tuturor celor ce l-au cunoscut. El și-a înscris numele nu numai în istoria medicinei dar și în cea a culturii din patria noastră.

Sosit la redacție: 28 mai 1973.

Bibliografie

1. *Bologa V. L., Bercuş I. C., Brătescu G., Vătămanu N.*: Istoria medicinei universale, Ed. Med., Bucureşti, 1970;
2. *Bologa V. L., Brătescu G., Duşescu B., Milcu M. Şt.*: Istoria medicinei româneşti, Ed. Med., Bucureşti, 1972;
3. *Crohmălniceanu S. O.*: Literatura română între cele două războaie mondiale, E.P.L., Bucureşti, 1967;
4. *Nichifor E., Bocilnea C.*: Medicina şi muzica, Ed. muzicală, Bucureşti, 1965;
5. *Papilian C.*: Contribution à l'étude des tumeurs maligne de l'oeil chez les enfants, Alphonse Derenne, Paris, 1883;
6. *Papilian C.*: Cauzele reale ale insuficienţei serviciului sanitar militar, Inst. de edit. şi arte grafice Flacăra, Bucureşti, 1914;
7. *Papilian V.*: Un răspuns, Inst. de arte grafice Ardealul, Cluj, 1924;
8. *Papilian V.*: În credinţa celor şapte sfeşnice, Vol. I şi II, Colecţia Gînd românesc, Cluj, 1933;
9. *Papilian V.*: Fără limită, Edit. Cugetarea, Bucureşti, 1936;
10. *Papilian V.*: De dincolo de rîu (nuvele ardelenesti), Edit. Cugetarea, Bucureşti, 1938;
11. *Papilian V.*: Vecinul (nuvele), Edit. Cugetarea, Bucureşti, 1938;
12. *Papilian V.*: Manechinul lui Igor, Edit. Fundaţiilor, 1943;
13. *Papilian V.*: Tratat elementar de anatomie descriptivă şi topografică, Vol. I, Ed. IV, Edit. Dacia Traiană, Sibiu, 1945;
14. *Papilian V.*: Manual practic de disecţie, Vol. I şi II, Ed. III revăzută şi completată de I. G. Russu şi V. V. Papilian, Edit. Dacia Traiană, Sibiu, 1945—1946;
15. *Papilian V.*: Nuvele oltenesti, Edit. Ramuri, 1946;
16. *Papilian V., Preda V.*: Embriologie, Edit. H. Welther, Sibiu, 1946;
17. *Popa T. Gr.*: Împrumuturi ilicite şi plagieri, în ziarul Adevărul din 3 I 1924;
18. *Riga I. Th., Calin Gh.*: Evoluţia gîndirii în anatomia omului, Ed. şt., Bucureşti, 1970;
19. *Sbîrcea G.*: Interviu, Revista Rampa, din 12 apr. 1937;
20. *Sbîrcea G.*: Filarmonica Gh. Dima din Cluj în lumina unor înfăptuiri, Universul literar, din 29 apr. 1939;
21. *Speranţia E.*: Figuri universitare, Edit. Tineretului, Bucureşti, 1967;
22. *Voiculescu M., Angelescu M.*: Medici scriitori, scriitori medici, Ed. Med., Bucureşti, 1964;
23. *Zaciu M.*: Masca geniului, E.P.L., Bucureşti, 1967.